

Od chvíle, kdy jsem přečetl první stránku z knih Františka Rabelaise, byl jsem si jist, že jde o jedno z knížat umění, jimž je snad vše dovoleno. V jeho knihách je uložena taková znalost světa, taková moudrost a představitivost, taková slovesná síla, že se mi zdá toto dílo východiskem slávy francouzské literatury. Nedovedu si bez Rabelaisa představit ani Balzaca ani Flauberta. Ale není s kým se příti o význam tohoto básníka. Někteří kritikové uznávajíce jeho velikost, vytýkají mu sprostotu a jiní nedbalou kompozici. Navykli jsme si odsuzovati jasné a nelomené barvy, neboť těchto barev všelijací dryáčníci užívali špatně a bez vkusu. Byly častokrát zhanobeny, ale samy o sobě jsou krásné, bez úhony, Rabelais mluví o zadnici bez ostychu, právě tak jako vy ji nosíváte do Společenského klubu. A právě tak jako dámy z minulého století, i on je s to přilepiti na její oblíny zářivou stuhu. Pohoršujte se či se smějte, Rabelais sám je pohoršen vaším pohoršením a směje se vašemu smíchu. Je to mudrc. Ví o vás všechno a neskryjete se před ním. V této znalosti lidských povah a lidské přirozenosti tkví básníkův humor. Mám příležitost opakovati, že smáti se jest lépe věděti. Tato věta jest odvozena z Rabelaise. Díky všelijakým autorům je humor rozkřičen jako taškárství a šaškovina, u Rabelaise bývá názorem, a tu je třeba podotknouti, že jeho výše aspoň o půl přesahuje řehot, jemuž se básník oddává, básník, máme-li na mysli tuto Rabelaisovu funkci. Nemůže nám ani zdaleka napadnouti (nejsme-li žvanilové, jimž se zalíbilo v kluzkých věcech) uvažování o sprostáčinách. V knize se o nich mluví, neboť je potouchlé o nich nemluvit. Toť homeopatie, toť sprostáctví jako lék proti sprostáctví. Kdyby byl Rabelais menší duch a menší básník, než byl, mohli bychom si stěžovati do tohoto způsobu léčení, ale takto? Vidíme zároveň s básní-

kem, jehož řeč je navýsost výrazná a jehož pohled vše osvětluje, vždy více než on, který ukázal. Rozeznáváme ve zmatku bláznivém usměvavý řád. Zdá se mi, že toto poslední tvrzení již odpovídá výtkám o nedostatečné kompozici Rabelaisova díla. Je zajisté s výhodou demonstrovati básnické nazírání a pravdu v ději sevřeném a plném záměrností; Rabelais se zřekl této cesty, a přece došel cíle! Snad již bylo prokázáno, že v umění nejde o příběhy, ale o báseň, která zrcadlí obecnost příběhů. O svět, který básník objevil v úsecích dějů či v koutku lidského srdce. Nuže, proud Rabelaisova vypravování je vychlístnut opravdu nedbale, ale každá jeho krůpěj má vlastnosti moře.